

CERTIFICATE

This certificate is proudly awarded to

E. Ehsani Pour, M. Kolahi

for presenting the paper entitled

**Ethnobotanical study of medicinal and industrial plants in the
rangelands of Chahdashi Village of Nehbandan, South Khorasan**

*in the 1st International and the 8th National Conference on Rangeland Management in Iran,
which held at Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran on July 14-15, 2021.*

Prof. Hossein Azarnivand
Conference Chairman

Prof. Mohammad Farzam
Head of Scientific Committee

اتنوبوتانی گیاهان دارویی و صنعتی مراتع روستای چاهداشی نهبندان خراسان جنوبی

احسانی‌پور^۱، الف. و کلاهی^۲، م.

^۱ کارشناس ارشد مرتع‌داری گرایش گیاهان دارویی و صنعتی دانشگاه فردوسی مشهد، آئوسنده مسئول، استادیار دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، پژوهشکده آب و محیط زیست، دانشگاه فردوسی مشهد، MahdiKolahi@um.ac.ir

مطالعه اتنوبوتانی علاوه بر شناخت گیاهان دارویی و کاربردهای سنتی متنوع توسط جوامع محلی، ما را نسبت به عقاید، ارزش‌ها و روش‌های حفظ و حراست از طبیعت آگاه می‌سازد. ایران به دلیل قرار گرفتن در بین دو دریا و شرایط اقلیمی خاص، غنی از گیاهان متنوع است. لذا دانش اتنوبوتانی نیز در این زمینه در نقاط مختلف ایران متنوع می‌باشد. هدف از این مطالعه شناسایی و معرفی خصوصیات دارویی مهم‌ترین گیاهان دارویی و صنعتی است که به‌طور گسترده توسط مردم روستای چاهداشی نهبندان استان خراسان جنوبی کاربرد دارد. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش میدانی و پرسشنامه استفاده شد. حاصل این تحقیق ۱۷ گونه دارویی و صنعتی بود که در ۱۰ خانواده و ۱۷ جنس قرار داشت. خانواده‌های نعنائیان (Lamiaceae)، کاسنی (Asteraceae) و چتریان (Apiaceae) بیشترین تعداد گونه‌های شناسایی شده را به ترتیب شامل می‌شدند. بیشترین قسمت مورد استفاده در گیاهان منطقه مورد مطالعه اندام هوایی و بیشترین کاربرد دارویی آنها، مشکلات و اختلالات گوارشی بویژه مسمومیت بود. تمامی گیاهان شناسایی شده از نوع گیاهان دارویی و صنعتی، مرتعی بودند. با توجه به شناخت و تجربه مردم محلی نسبت به گیاهان محیط اطراف برای ارتباط با طبیعت و معیشت سالم در طول زمان‌های متمادی در گام نخست ثبت این تجربیات و در گام بعدی تحقیق در زمینه‌ی اثبات کاربرد دارویی و صنعتی، کشف داروهای جدید و روش‌های جدید فرآوری آن توسط مردم محلی امری ضروری و اجتناب ناپذیر است.

کلمات کلیدی: گیاهان دارویی، گیاه‌مردم‌شناسی، گیاه‌درمانی، عطاری، دانش بومی.

Ethnobotanical study of medicinal and industrial plants in the rangelands of Chahdashi Village of Nehbandan, South Khorasan

Ehsanipour, Elahe* and Kolahi, Mahdi[†]

*MSc student, Faculty of Natural Resources and Environment, Ferdowsi University of Mashhad;

[†]Corresponding Author, Assistant Professor, Faculty of Natural Resources and Environment, Water and Environment Research Institute, Ferdowsi University of Mashhad, MahdiKolahi@um.ac.ir

Abstract

In addition to the knowledge of medicinal plants and various traditional applications by local communities, the study of ethnobotany informs us about local believes, values and methods of nature conservation. Iran is rich in diverse plants due to its location between the two seas and special climatic conditions. Therefore, ethnobotanical knowledge is diverse in different parts of Iran. The purpose of this study is to identify and introduce the medicinal properties of the most important medicinal and industrial plants that are widely used by the people of Chahdashi village in Nehbandan, South Khorasan province. Field method and questionnaire were used to collect data. The result show 17 species of pharmaceutical and industrial that were in 10 families and 17 genera. The families Mint (Lamiaceae), Chicory (Asteraceae) and Umbelliferae (Apiaceae) had the highest number of identified species, respectively. The most used part of the plants in the study area was aerial parts and their most medicinal use was digestive problems and disorders, especially poisoning. All identified medicinal and industrial plants were from rangelands. According to the local knowledge and experience, the first step is to record ethnobotanical knowledge and the next step is to prepare a base to research on pharmaceutical and industrial applications to discover new drugs.

Keywords: Medicinal plants, Anthropological plant, Herbal medicine, Pharmacology, Indigenous knowledge.

مقدمه

پژوهش اتنوبوتانی یا قوم‌گیاه‌شناسی، عبارت از مستندسازی اطلاعات غیرمکتوب سنتی به‌منظور بهره‌برداری منطقی از منابع و حفاظت موثر از تنوع زیستی و اطلاعات فرهنگی است (Pardo et al. 2010). این مجموعه دانش به دلیل شهرنشینی و اتخاذ روزافزون شیوه‌های

جدید زندگی که از پویایی و منابع اکوسیستم محلی جدا است، به طور جدی در معرض خطر قرار می‌گیرند (Folke et al. 2011). تغییرات جهانی فعلی، نه تنها دانش بوم شناختی فی نفسه، بلکه چگونگی تولید، اشتراک و استفاده از آن را نیز می‌طلبد (Hopping et al. 2016). در سال‌های اخیر، نتایج مطالعات اتنوبوتانی نقش شایانی در تحقیقات گیاهان دارویی و گیاه درمانی داشته است. در بعضی از کشورها، مطالعات اتنوبوتانیکی برای کشف داروهای جدید و بهبود و توسعه داروهای جدید، استفاده شده است (Hayat et al. 2008). اتنوبوتانی نقش مهمی در درمان بسیاری از بیماری‌ها دارد که با توجه به مشخص شدن عوارض جانبی و همچنین هزینه‌های بالای درمان‌های شیمیایی روز به روز بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد (Vafadar and Toghrangar, 2020).

براساس گزارش‌های سازمان بهداشت جهانی در حال حاضر حدود ۸۰ درصد جمعیت جهان برای نیازهای اولیه مراقبت از سلامت خود به گیاهان دارویی و داروهای سنتی متکی هستند و حدود ۸۰ درصد از مواد دارویی مستقیم یا غیر مستقیم دارای منشأ گیاهی‌اند (Azadbakht and Hosseini, 2016). اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) در گزارشی به‌نام استراتژی حفاظت جهان، که در سال ۱۹۸۰ منتشر ساخت، چنین اعلام می‌کند: جوامع سنتی اغلب از دانش عمیق و مشروح در مورد اکوسیستم‌ها و گونه‌هایی که با آن‌ها در تماس هستند برخوردارند و روش‌هایی موثر برای حصول اطمینان از پایداری این منابع در اختیار دارند. چنانچه روش‌ها و فناوری‌های محلی بررسی و ثبت نشوند، توده‌ی مردم به آدمی می‌ماند که دچار فراموشی شده و همواره باید از نو آموخته شود؛ با این احتمال که چیزی را فراموشی می‌گیرد (Hajjalimohamadi et al. 2006).

در بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی جنوب کرمان کاربرد اتنوبوتانی ۱۰۳ گونه از ۲۵۱ گونه گیاهی برای اولین بار در این منطقه شناسایی و ثبت گردید و یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که اطلاعات اتنوبوتانیکی درون خرده فرهنگ‌های مردم می‌تواند سرآغاز مناسبی برای تحقیقات کاربردی در صنایع دارویی و بهداشتی باشد (Hosseini et al. 2020). در بررسی برخی از گیاهان دارویی شهرستان ابهر، یافته‌های این تحقیق حضور ۷۱ گونه گیاهی دارویی متعلق به ۲۹ خانواده را نشان می‌دهد و به ترتیب خانواده‌های کاسنی، بقولات و نعنا مهمترین خانواده‌های گیاهی دارویی در منطقه با مهمترین کاربرد درمان ناراحتی‌های گوارشی هستند (Vafadar and Toghrangar, 2020). در مطالعه اتنوبوتانیکی برخی از گیاهان دارویی شهرستان بیرجند ۳۶ گونه‌ی دارویی متعلق به ۲۲ خانواده مورد بررسی قرار گرفت و خانواده‌های کاسنی و نعنائین بیشترین تعداد گونه‌های گیاهی شناسایی شده را شامل شدند، بیشترین قسمت مورد استفاده در گیاهان مورد مطالعه برگ و کاربرد عمده‌ی گیاهان مورد استفاده در ناراحتی‌ها و اختلالات دستگاه گوارشی و ادراری بود همچنین اکثریت گیاهان شناسایی شده شامل گیاهان مرتعی و دارویی بود (Ganjali and Sefidi, 2016). با توجه به موارد ذکر شده مطالعه جاری با هدف شناسایی و معرفی خصوصیات دارویی مهم‌ترین گیاهان دارویی و صنعتی که به‌طور گستره توسط مردم روستایی کاربرد دارد می‌پردازد.

روش و منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه، روستای چاهدashi در شهرستان نهبندان خراسان جنوبی انتخاب شد. منطقه‌ی چاهدashi نهبندان با مساحت ۱/۷۰۴ کیلومترمربع در جنوب شرقی ایران، در ۳۶ کیلومتری شهرستان نهبندان قرار دارد و کل جمعیت انسانی مستقر در منطقه مورد بررسی ۳۱۵۰ نفر و ۸۰۰ خانوار می‌باشد (شکل ۱). شغل اصلی آن‌ها دامداری و کشاورزی است. روستای چاهدashi از شمال به میغان و دهنو، از جنوب به سیخ‌کوه چاهرویی، از شرق به نهبندان و کوه‌های مریخی و از غرب به کوه‌های دهسلم محدود می‌شود و در طول جغرافیایی ۵۹ درجه و ۲۱/۵ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۱ دقیقه شرقی، عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۴۵ دقیقه شمالی قرار دارد، ارتفاع آن تا سطح دریا ۱۰۸۰ متر می‌باشد. حداقل و حداکثر دمای مطلق به ترتیب ۲/۹- و ۴/۴+ درجه سانتی‌گراد است. میانگین بارندگی سالیانه منطقه کمتر از ۱۲۰ میلی‌متر است. پوشش گیاهی اصلی این منطقه شامل *Petropyrum aucheri*, *Artemisia* و *Zygophyllum atriplicoides*, *seiberi* است.

این بررسی با استفاده از پیمایش صحرائی به‌همراه افراد محلی روستا به‌منظور مطابقت نام محلی برخی از گیاهان با نام علمی در بهار ۱۴۰۰ انجام گرفت. شناسایی گیاهان مرتعی به دلیل رویش گسترده‌ی اغلب آن‌ها در بیشتر مناطق ایران به درستی انجام گردید. به منظور گردآوری دانش اتنوبوتانی از ابزار پرسشنامه استفاده شد سپس با ۲۴ نفر از ساکنان روستا که در این زمینه تجربه کافی داشتند به روش گلوله برفی، مصاحبه حضوری و تلفنی صورت گرفت.

شکل ۱- موقعیت روستای چاهداشی در گوگل ارث

نتایج

درصد عمده‌ی مصاحبه شونده‌گان را زنان با محدوده سنی ۴۰-۵۰ سال و اغلب دارای تحصیلات تشکیل می‌دادند (جدول ۱). یافته‌ها در خصوص مصارف سنتی و شناسایی برخی از گونه‌های گیاهان دارویی و صنعتی روستای چاهداشی در جداول ۲ و ۳ آمده است.

جدول ۱. مشخصات و اطلاعات فردی افراد مصاحبه شونده

جنسیت	محدوده سن (سال)	تحصیلات
متغیر	۲۰-۳۰	بسیار از ۵۰
زن	۳۰-۴۰	بی‌سواد
مرد	۴۰-۵۰	باسواد
۸۳	۲۱	۴۲
۱۷	۵۰	۵۸
درصد فراوانی		

بحث و نتیجه گیری

در گذشته به دلیل عدم دسترسی به وسیله‌ی نقلیه و پزشک مردم روستا جهت درمان بیماری‌ها از روش‌های گوناگون سنتی جهت درمان بهره می‌جستند. برخی از این اطلاعات سینه به سینه از پدران به فرزندان انتقال یافته‌است و هم‌اکنون در بین نسل‌های جدید رواج دارد. در این مطالعه ۱۷ گونه گیاهی مرتعی دارویی و صنعتی بررسی شد که در ۱۰ خانواده و ۱۷ جنس قرار داشت. گیاهان مورد استفاده در ناراحتی‌های دستگاه گوارش بویژه مسمومیت بیشترین کاربرد را توسط افراد محلی دارا بود و بیشترین قسمت مورد استفاده شامل اندام هوایی گیاه بود. از این تعداد گیاه مستار اندمیک خراسان جنوبی است که فقط در فصل بهار در زمان بارندگی مناسب رویش می‌یابد و در پژوهش حاضر به دلیل عدم بارندگی کافی، این گیاه ارزشمند رویش نداشت. بنابراین با خشکسالی‌های پی‌درپی به نظر می‌رسد منابع ژنتیکی این گیاهان اندمیک در معرض خطر قرار دارد و لزوم صیانت از این منابع ارزشمند را دوچندان می‌کند.

اولین همایش بین المللی و هشتمین همایش ملی مرتع‌داری ایران

جدول ۲. فهرست و مشخصات برخی از گیاهان دارویی و صنعتی روستای چاهداشی

بخش مورد استفاده	نام تیره	نام فارسی	نام محلی	نام علمی گیاه	مصرف سنتی
دانه، میوه	Cucurbitaceae	هندوانه ابوچهل	کلکشتک، قَوَسْتَك	<i>Citrullus colocynthis</i>	معه درد، کاهش قندخون، چربی خون و فشارخون، خارش شدید بدن
اندام هوایی	Asteraceae	کاسنی	کاسنی	<i>Cichorium intybus L.</i>	اسهال، مسمومیت، گلودرد
سرشاخه‌های گل‌دار	Asteraceae	مستار	مستار	<i>Sclerorhachis leptoclada</i>	معه درد، دردقاع‌دگی، سرماخوردگی، افزایش شیر، اشتهاآور، آرامش اعصاب، تهیه آش
اندام هوایی	Asteraceae	درمنه	ساور کوهی، ترخ	<i>Artemisia auchri Boiss</i>	دل پیچه، مسمومیت، اسهال، ضدتهوع، صفرآور
دانه	Apiaceae	مُشگک، مُشکبو	زَنجفیل درویشو، بادتکو	<i>Ducrosia anethifolia (DC.) Boiss</i>	دل پیچه، مسمومیت، اسهال، ضدتهوع، سوزش معده، سردرد، پادرد، گلودرد، سرماخوردگی
دانه	Apiaceae	زیره کوهی، زیره-سپاه	زیره کوهی، کراویه	<i>Bunium persicum</i>	مسمومیت، نفخ شکم، قولنج نوزاد، دل پیچه، اسهال، ضدویار، دردقاع‌دگی، گلودرد، لاغر کننده
صمغ، برگ، گل ریشه	Apiaceae	آنغوزه	پَترگ	<i>Ferula assa feotida</i>	زدانگل، دندان درد، کاربرد خوراکی، ضد عفونی کننده، حشره کش
دانه	Lamiaceae	کلپوره، مریم نخودی	زاملگ کوهی، کلپوره	<i>Teucrium polium</i>	دل پیچه، مسمومیت، ضدتهوع، سوزش معده، دردقاع‌دگی، پادرد، کمردرد
اندام هوایی	Lamiaceae	کک‌گش، گندبو، علف هیضه	بومادرو، گل زرد	<i>Pulicaria gnaphalodes (vent.) Boiss</i>	پادرد، هیضه و مسمومیت، سرماخوردگی، تب‌بر، ملایم کننده بدن، لاغر کننده
اندام هوایی	Lamiaceae	کاکوتی	کاکوتی	<i>Ziziphora tenuior L.</i>	چاشنی، عفونت ریه، تنگی نفس، آسم، آرامش اعصاب
اندام هوایی، ریشه	Lamiaceae	پونه	پدنه	<i>Mentha longifolia</i>	چاشنی، سرماخوردگی، عفونت ریه، تسکین اعصاب
دانه، اندام هوایی	Zygophyllaceae	اسفند	سِفَنج، دیدنک	<i>Peganum harmala</i>	مسمومیت، نفخ شکم، بدن درد، سردرد، بیماری‌های ویروسی، گرفتگی عروق، روماتیسم، عفونت رحم و مجاری ادرار
اندام هوایی	Ephedraceae	افدرا	هومک	<i>Ephedra procera</i>	معه درد، تهیه مشک آب
تمام اندام گیاه	Cynomoriaceae	گل قاضی	خَیر، خَیور	<i>Cynomorium coccineum</i>	زخم معده، تهیه مشک آب
صمغ، برگ، روغن	Anacardiaceae	پسته کوهی، بنه	خَنجک	<i>Pistacia atlantica</i>	زخم معده، درد کمر، دست درد، پادرد، شکستگی مفاصل، نابرابری، سوختگی، زخم، کلیه‌ی عفونت- های داخلی و بیرونی بدن، غذای محلی
گل، مان	Papilionaceae	خارشتَر	خاراَنگبین	<i>Alhagi camelorum Fisch</i>	دل پیچه کودک، زردی نوزاد
اندام هوایی	Chenopodiaceae	آشنان	شور	<i>Seidlitzia rosmarinus</i>	تسریع در پخت سبزیجات دیر پخت، خشک کردن انگور، جلوگیری از سفیدی مو، تلطیف مو، شستن لباس و ظروف

نام فارسی گیاه	کاربرد سنتی رایج
هندوانه‌ابوجهل	به دلیل جذب پوستی سریع، نصف میوه‌ی هندوانه‌ابوجهل را برای کاهش فشارخون و قندخون کف پای بیمار می‌کشند.
کک‌گش	استحمام با جوشانده‌ی اندام‌هوایی گیاه برای بدن‌درد، مسمومیت و هیضه، تلطیف بدن و سرماخوردگی کاربرد دارد.
مستار	جوشانده‌ی گل مستار مانند چای آرامش‌بخش اعصاب است.
درمنه	اندام‌هوایی گیاه را می‌جوشانند تا زمانی که بسیار غلیظ گردد، شیره حاصل جهت بهبود ناراحتی‌های گوارش کاربرد دارد.
مُشکک	جوشانده یا پودر دانه‌ی گیاه برای درمان مسمومیت و دل‌پیچه کاربرد دارد.
زیره‌کوهی	چاشنی غذا، دل‌درد، کم‌درد قاعدگی، قولنج نوزاد
آنگوزه	صمغ و ریشه‌ی گیاه ضدانگل دستگاه گوارش است. ریشه‌ی گیاه را به نام محلی آردِهنگ، در خمیر نان مصرف می‌کنند. برای دفع آفات کشاورزی آردِهنگ را مانند پودر در جوی آب رها می‌کنند.
کلپوره	دانه‌ی گیاه، خام یا جوشانده برای درمان دل‌درد و مسمومیت موثر است و عرق گیاه تاثیر بیشتری دارد.
کاکوتی	چایی، آرامش‌بخش اعصاب
پونه	چاشنی دوغ و کشک، آرامش‌بخش اعصاب
اسفند	برای دفع چشم‌زخم و بیماری‌های ویروسی دود می‌کنند. دود اسفند برای عفونت ناشی از زایمان، مجاری‌ادرار و عمل جراحی کاربرد دارد.
بنه	روغن خالص بنه برای بهبود سوختگی‌های عمیق و سطحی بسیار کاربرد موثر دارد. جوشانده‌ی برگ به صورت شیره‌ی بسیار غلیظ با نام محلی زَفَت به‌عنوان چسب طبیعی کمر و گچ شکستگی جهت کم‌درد به مدت یک روز و شکستگی متوسط دست و پا به مدت یک‌ماه کاربرد دارد. مصرف سقر بنه برای تقویت معده موثر است. مغز دانه‌ی بنه برای تهیه‌ی غذای محلی رک کاربرد دارد.
آشانان	شگار حاصل از سوختن مقادیر زیاد اندام‌هوایی گیاه، برای تسریع در پخت سبزیجات محلی دیرپخت استفاده می‌کنند.

یکی از گیاهان مورد توجه در این پژوهش پسته‌ی وحشی است به‌طوری‌که تمامی افراد مصاحبه شونده معتقد بودند روغن خالص بنه که از دانه‌های این درخت بدست می‌آید در بهبود سوختگی و عفونت ناشی از آن تاثیر چشمگیری دارد. همچنین سقر درخت بنه در روند بهبود زخم و عفونت ناشی از آن موثر است. در تحقیقی در این زمینه مشخص شد که در شرایط *In vivo* درمان با تاثیر عصاره آبی برگ و ساقه بنه بر روی زخم و سوختگی درجه دو آلوده به باکتری نسبت به عصاره‌ی الکی سه روز سریع‌تر به طول انجامید و پیشنهاد شد که عصاره‌ی این گیاه را به شکل پماد درآورده و به عنوان آنتی‌سپتیک برای کنترل عفونت‌ها و ترمیم پوست ناشی از زخم و به خصوص سوختگی با آلودگی ناشی از باکتری استفاده کرد (Shayanfard et al. 2012). همچنین دانه‌های کلپوره برای دل‌درد و مسمومیت در بین مردم چاهداشی بسیار کاربرد دارد که در بررسی‌های انجام شده روی گیاه کلپوره مشخص شده است که این گیاه حاوی مقادیری از گلیکوزیدها، تانن، ترپنویید می‌باشد که در خواص آنتی‌اکسیداتیو سلولی و التیام‌گوارشی این گیاه موثر است (Ardestani et al. 2008; Amraei et al. 2018; Nasser et al. 2017). یکی دیگر از گیاهان دارویی ارزشمند منطقه مورد مطالعه گیاه آنگوزه است که بیشتر در کوه‌های شاهکوه حوالی روستای چاهداشی رویش دارد و صمغ و ریشه آن به عنوان خاصیت ضدانگل دستگاه گوارش کاربرد دارد. همچنین رزین استخراج شده از ریشه و ساقه‌ی گیاه آنگوزه رشد انگل تریکو مونس واژینال را در مقایسه با مترانیدازول در محیط آزمایشگاه به طور موثری مهار کرده است (Ramandan and Khadrawy, 2003).

دو گیاه صنعتی و دارویی قابل توجه در این مطالعه گل قاضی و افدرا بودند که از هر دو گیاه به منظور ضخیم‌سازی چرم بز و برخی از گوسفندان جهت تهیه‌ی مشک برای خنک نگه داشتن آب، در زمانی که دسترسی به وسایل خنک‌کننده نداشتند استفاده می‌شد، با این تفاوت که جوشانده‌ی ولرم افدرا به همراه تفاله‌های آن را به مدت یک ماه داخل و بیرون پوست چرم برای تهیه مشک آب و ضخیم شدن آن کاربرد داشت همچنین کاربرد صنعتی این گیاه در بین مردم کوه جوپار استان کرمان جهت تهیه چرم که اذعان داشتند با توجه به وجود تانن زیاد در این گیاه قابل توجیه است مطابقت دارد (Sharififar et al. 2013). در حالیکه اندام هوایی گل قاضی را می‌کوبند و عصاره و تفاله‌های آن را به همراه مقداری آب به مدت یک ماه داخل مشک قرار می‌دهند و در این مدت برای جلوگیری از کاهش رطوبت مشک به آن آب می‌افزایند و معتقد بودند مشک تهیه شده از گل قاضی نسبت به افدرا آب را خوش طعم می‌کند و کیفیت بهتری داراست. گل قاضی گیاهی است انگل که توانایی فتوسنتز ندارد و تنها در کنار درختچه‌های تاغ می‌روید.

باتوجه به آنکه با گذشت زمان‌های متمادی مردم محلی به تجربه دریافته‌اند که نوع گیاه دارویی، بخش مورد استفاده از گیاه، میزان استفاده از آن و نحوه‌ی تهیه‌ی آن چگونه باشد تا بیشترین تاثیر را جهت درمان ایفا کند، ثبت این اطلاعات جهت اقدامات علمی متعدد آتی امری ضروری است.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله مراتب تشکر و قدردانی خود را از تمام کسانی که به عنوان همراه، راهنما و مطلع کمک‌های بسیاری کرده‌اند، اعلام می‌نمایند.

منابع

- Alireza Ganjali, Abbas Khak Sefidi. 2016. Ethnobotanical study of some medicinal plants in Birjand. Traditional medicine of Islam and Iran. 349-357.
- Amraei, M., Ghorbani, A., Seifinejad, Y., Mousavi, S.F., Mohamadpour, M. and Shirzadpour, E. 2018. The effect of hydroalcoholic extract of *Teucrium polium* L. on the inflammatory markers and lipid profile in hypercholesterolemic rats. *Journal of Inflammation Research*, 11:265-272.
- Ardestani, A., Yazdanparast, R. and Jamshidi, S. 2008. Therapeutic effects of *Teucrium polium* extract on oxidative stress in pancreas of streptozotocin-induced diabetic rats. *Journal of Medicinal Food*, 11: 525-532.
- Azadbakht, M. and Hosseini, M. 2016. The need to standardize the extract of medicinal plants in research and how to do it. *Razi Journal of Medical Science*, 23(152): 9-17.
- Folke C, Jansson Å, Rockström J, Olsson P, Carpenter SR, Chapin FS, Crépin AS, Daily G, Danell K, Ebbesson J, Elmqvist T. Reconnecting to the biosphere. *Ambio*. 2011;40(7):719.
- Fariba Sharififar, Mohammad Reza Moharramkhani, Fariborz Moatar, Parviz Babakhanlou, Mojtaba Khodami. 2013. Ethnobotanical study of some medicinal plants in Jopar mountain area of Kerman province. *Kerman University of Medical Sciences* 1. 37.
- Hajjalimohamadi H, Taghavi Shirzi M, Ghorbani A. Atlas of Iranian herbs. *Journal of Social Sciences* 2006; (34- 35): 175-198.
- Hayat MQ, Khan MA, Ahmad M, Shaheen N, Yasmin G and Akhter S. Ethnotaxonomical approach in the identification of useful medicinal flora of tehsil Pindigheb (District Attock) Pakistan. *Ethnobotany Research & Applications* 2008; 6: 3562.
- Hopping K, Yangzong C, Klein J. Local knowledge production, transmission, and the importance of village leaders in a network of Tibetan pastoralists coping with environmental change. *Ecol Soc*. 2016;21(1).
- Hosseini, S., Bibak, H., Ramezani qara, A. (2020). Ethnobotanical study of medicinal plants of the South Kerman. *Eco-phytochemical Journal of Medicinal Plants*, 8(1), 30-63.
- Mahnaz Vafadar, Zohreh Toghrangar *. 2020. Ethnobotanical study of some medicinal plants in Abhar city, Zanjan province. *Medicinal Plants*. 30-54.
- Mehdi Shayanfard, Sedigheh Mehrabian, Mohammad Reza Yazdian, Shahla Mohammad Ganji. 2012. Evaluation of the effect of pistachio leaf and stem extract (pistachio) of *Pistacia atlantica* on the healing process of staph-infected wounds and wounds caused by second degree burns in rats. *Animal physiology and development*. 49.
- Pardo-de-Santayana M, Pieroni A, Puri RK. *Ethnobotany in the New Europe: people, Health and Wild Plant Resources*. New York, NY, Berghahn Books, 2010.
- Ramadan NI, Al Khadrawy FM. The in vitro effect of *Assafoetida* on *Trichomonas vaginalis*. *J. Egypt. Soc. Parasitol.* 2003; 33 (2): 615 - 30.